

Äänen pitkä matka: Ulkosuomalaisten matala äänestysaktiivisuus ja joustavien äänestysmenetelmien merkitsevyys

JOHANNA PELTONIEMI

ABSTRACT

It's a long way to voting booth: emigrant voters and the significance of convenient voting methods.

As globalisation, European integration and an increase of migration have made life more mobile, a growing number of countries have enfranchised their emigrant citizens. As previous research (e.g. Braun & Gratschew 2007) has suggested, while the constitutions of many countries guarantee the right to vote for all citizens, in reality external voters are often disenfranchised because of a lack of procedures enabling them to exercise the right. Adoption of convenience voting techniques such as postal voting and overseas constituencies have had a noteworthy impact on higher turnout in Sweden and Italy. The main question asked in this article is: Does the low level of turnout among Finnish emigrants result from lack of motivation or the lack of possibility? The data used in this article was collected in 2014 among Finnish emigrants residing in Sweden, Germany, Great Britain, Spain, Canada and USA (n=1067). The key findings of this article suggest that high costs of voting and the inconvenience of voting method is the overriding reason for the low level of turnout among Finnish emigrants. Adoption of internet voting or other convenience voting technique could therefore be expected to increase overseas turnout in Finnish elections.

Johdanto

Globalisaatio ja Schengenin sopimuksen tuoma vapaa liikkuvuus ovat merkinneet suuria muutoksia Euroopan maiden siirtolaisuuteen. Suomessa maan sisäinen ja ulkoinen muuttoliike oli vielä 1800-luvulla suhteellisen vähäistä, ja esimerkiksi 1880-luvulla noin 96 prosenttia väestöstä asui syntymäläänissään. Suomen muuttoliikkeessä voidaan nähdä kaksi selkeää aaltoa tai murrosta. Ensimmäinen siirtolaisuuden aalto sijoittuu 1800- ja 1900-luvun vaihteeseen, hieman myöhempään kuin muissa Pohjoismaissa. Vuosina 1880–1930 Suomesta muutti ulkomaille 400 000 henkilöä, joista vain harva palasi. Siirtolaisuus suuntautui lähinnä Pohjois-Amerikkaan, ensin Yhdysvaltoihin ja vuoden 1924 jälkeen Kanadaan Yhdysvaltojen kiristettyä siirtolaispolitiikkaansa (Pitkänen ja Sihvonon 2003).

Toinen suuri siirtolaisuuden aalto oli 1960- ja 1970-luvun taitteessa. Toisen maailmansodan jälkeinen siirtolaisuus on suuntautunut lähinnä Ruotsiin. Vuosina 1969–1970 Suomen muuttotappio Ruotsille oli yli 80 000 henkilöä. Kaiken kaikkiaan toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin on muuttanut puoli miljoonaa suomalaista, joista noin 300 000 pysyvästi. Syinä toisen maailmansodan jälkeiseen maastamuuttoon on perinteisesti pidetty esimerkiksi suurten ikäluokkien aikuistumista, kaupungistumista sekä niin kutsutun maaseudun liikkävää väestön purkautumista. Kun Ruotsiin on muuttanut toisen maailmansodan jälkeen puoli miljoonaa suomalaista, on muihin maihin muuttanut samaan aikaan noin 180 000 suomalaista. Kaiken kaikkiaan 1900-luvun kuluessa Suomesta muutti siirtolaiseksi yli miljoona henkilöä, joista noin puolet ennen toista maailmansotaa. 1980-luvun lopulta lähtien muuttovirrat ovat

suuntautuneet aiempaa enemmän myös muualle Eurooppaan, lähinnä Euroopan unionin alueelle ja Norjaan (Pitkänen ja Sihvonen 2003; Söderling 2002, 206–208; Ylänkö 2009, 5).

Puhuttaessa siirtolaisuuden muutoksista kenties suurin muutos on kuitenkin tapahtunut juuri siirtolaisuuden käsitteessä ja merkityksessä itsessään. Nykyään muuttoliike kohdistuu aiempien kohdemaiden, Yhdysvaltojen, Kanadan ja Ruotsin sijaan entistä enemmän Keski-Eurooppaan. Lisäksi maastamuuttajan ”status” on muuttunut: kun aiemmin lähdettiin, ei tiedetty milloin palataan tai palataanko ollenkaan. Sen sijaan nykyään siirrytään opiskelujen ja työkomennusten perässä maasta toiseen.

Tällä hetkellä ulkomailla asuu arviolta 600 000 ensimmäisen polven suomalaista ja kaikkiaan 1,6 miljoonaa, joilla on suomalainen syntyperä. Eduskuntavaaleissa 2015 heistä äänioikeutettuja oli 242 096, joka määrältään vastaa lähinnä Keski-Suomen vaalipiiriä: vuoden 2015 eduskuntavaaleissa Keski-Suomen vaalipiirissä oli 216 777 Suomessa asuvaa äänioikeutettua (Oikeusministeriö 2015). Äänestysaktiivisuus ulkosuomalaisten keskuudessa on kuitenkin hyvin matala, esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaaleissa ulkosuomalaisista äänesti 10,1 prosenttia kun vastaava luku Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa oli 66,8 prosenttia.

Globalisaation myötä yhä useampi äänioikeutettu on kansalainen jossakin toisessa valtiossa kuin missä asuu. Näin ollen heikko äänestysaktiivisuus on potentiaalisesti vakava ongelma, sillä äänestäjien määrän jäädessä pieneksi vaalien tulos ei välttämättä ole edustava. Vähäisesti äänestävien ryhmien osalta edustuksellisen demokratian keskeiset mekanismit eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla ja osallistumishalukkuus seuraavissa vaaleissa saattaa vähentyä entisestään, mikäli oman ryhmän näkemysten ei koeta tulevan huomioituksi (Wass 2011a).

Tämän artikkelin keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat: Johtuuko ulkosuomalaisten matala äänestysaktiivisuus motivaation vai mahdollisuuksien puutteesta? Poikkeavatko ulkosuomalaisten äänestämättä jättämisen syyt Suomessa asuvien äänestämättä jättäneiden ilmoittamista perusteluista? Kokevatko eri ulkosuomalaisryhmät eri fasilitaatioinstrumentit hyödyllisiksi? Ulkosuomalaisilla viitataan tässä artikkelissa Suomen kansalaisiin, jotka asuivat tutkimuksen aineistoa koottaessa ulkomailla.

Artikkelin ensimmäinen osio johdannon jälkeen käsittelee aiempaa tutkimuskirjallisuutta äänestyspaikan fyysisen etäisyyden vaikutuksista äänestyskäyttäytymiseen sekä esittelee äänestämisen helpottamiseen tähtäävien menetelmien käyttöönoton vaikutuksia Ruotsissa ja Italiassa. Toisessa osiossa tarkastellaan Suomessa asuvien suomalaisten ja ulkomailla asuvien suomalaisten äänestysaktiivisuutta ja kolmannessa osiossa esitellään artikkelissa käytetty, syksyllä 2014 ulkosuomalaisista keräämäni aineisto ja tutkimusmenetelmä. Neljäs osio esittelee tutkimustulokset, jonka jälkeen seuraa päätelmät.

Etäisyyden vaikutus äänestämispäätökseen

Tarkastelen aluksi äänestyskustannusten ja erityisesti etäisyyden vaikutusta äänestämispäätökseen. Äänioikeutettujen ennen vaaleja äänestämistä ja äänestämättä jättämistä tekemä päätös voidaan esittää rationaalisen valinnan teorian avulla. Sen mukaan kansalainen päättää äänestää, mikäli hänen mielestään äänestämistä seuraavat hyödyt ovat suuremmat kuin siitä koituvat kustannukset. Sen sijaan, mikäli todennäköisyys (p), että äänestämisen kollektiiviset hyödyt (B, esimerkiksi halutun ehdokkaan tai puolueen menestyminen vaaleissa) koetaan pienemmäksi kuin äänestämistä aiheutuvat kustannukset (C), päättää kansalainen jättää äänestämättä: $C > (pB)$.

Vaikka äänestyskustannukset kuitenkin koetaan useimmiten hyötyjä suuremmaksi, äänestää suuri osa kansalaisista niistä huolimatta. Näin ollen ei voida todeta, että yhtälö toimisi edellä esitetyllä kaavalla. Blais (2000, 2–3) on todennut, että kansalaiset voivat äänestää halutessaan esimerkiksi tukea vallitsevaa demokraattista järjestelmää, vahvistaessaan puoluesamaistumista, kokiessaan velvollisuudentunnetta koskien äänestämistä tai kokiessaan, ettei äänestämistä saatavan hyödyn ja kustannusten laskelmointi kannata niiden molempien ollessa niin pienet. Tästä johtuen, on yhtälöön lisätty D-termi ($(pB+D)<C$), joka pyrkii selittämään sitä, miksi kansalaiset äänestävät huolimatta siitä, että äänestämisen kustannukset ovat lähtökohtaisesti aina hyötyjä suuremmat.

Yksilöt uhraavat äänestyspaikalle siirtymiseen kuluva rahaa ja omaa aikaansa (eli äänestyskustannuksia) huolimatta siitä, että todennäköisyys vaikut-

taa äänestyksen lopputulokseen on hyvin pieni. Tätä instrumentaalisen rationaalisuuden ja empiirisen evidenssin välistä ristiriitaa on kutsuttu äänestämisen paradoksiksi. Äänestäminen poliittisena toimintana onkin ymmärrettävä toimena, jossa äänestäjä uhraa äänestämiseen kuluvat kustannukset yhteisen hyvän puolesta. Äänestysaktiivisuuden nostamiseksi tehdyt uudistukset tähtäävätkin useammin äänestuskustannusten karsimiseen kuin äänestämistä seuraavien hyötyjen lisäämiseen, sillä äänestämiskustannusten madaltaminen kasvattaa äänestäjien osallistumista jo itsessään (Bhatti 2012, 141–143; Blais 2000, 7; Gimpel ja Schuknecht 2003, 474; Haspel ja Knotts 2005, 560–561; Herne 1999, 114; Karp ja Banducci 2000, 225–226).

Suomessa itse äänestämiseen liittyvät kustannukset ovat usein pienet, koska äänestäjäksi rekisteröityminen ei vaadi äänestäjän omaa aktiivisuutta (Herne 1999, 115). Sen sijaan Suomen vaaleissa käytössä oleva äänestystapa edellyttää äänestäjää menemään äänestyspaikalle henkilökohtaisesti. Äänestuskustannusten osalta tämä luo äänestäjälle kaksinkertaisen paineen: yhtäältä fyysinen etäisyys äänestyspaikalle ja toisaalta äänestämiseen kulutettu aika. Matkustuskulut äänestyspaikalle ovat suuremmat äänestäjille, jotka asuvat kauempana äänestyspaikasta, samoin äänestämiseen kuluu enemmän aikaa kuin äänestäjillä, jotka asuvat lähempänä äänestyspaikkaa (Dyck ja Gimpel 2005, 535). Äänestuskustannusten lisääntyminen lisää myös eriarvoisuutta äänestäjien välillä, kun äänioikeutetun asuinpaikka vaikuttaa suoraan mahdollisuuteen äänestää.

Haspel ja Knotts (2005, 567–570) ovat osoittaneet Yhdysvalloista (Atlanta, Georgia) kokoamansa aineiston analyysissä, että äänestyspaikan sijainnilla on tilastollisesti merkittävä yhteys äänestyspäätökseen eli siihen, päättääkö äänioikeutettu äänestää vai jättää äänestämättä. Gimpelin ja Schuknechtin (2003, 473) mukaan kahdeksan kilometrin etäisyys äänestyspaikasta pienentää äänestysprosenttia 2,5 prosenttiyksiköllä. Bhatti (2012, 150) puolestaan on tutkinut etäisyyden vaikutusta äänestäjiin Tanskassa ja osoittanut, että henkilöllä, joka asuu viiden kilometrin säteellä äänestyspaikasta, on 9,8 prosenttia pienempi todennäköisyys äänestää kuin henkilöllä, joka asuu äänestyspaikan vieressä. Näin ollen etäisyydellä on merkittävä vaikutus äänestyspäätökseen. Eri maista tehtyjä havaintoja ei ole mielekästä irrottaa kontekstistaan ja verrata suoraan toisiinsa, mutta tämän tutkimuksen fokuksen, eli ulkosuomalaisten äanes-

tysaktiivisuuden kannalta, nämä ovat kuitenkin mielenkiintoisia havaintoja. Voidaan olettaa, että vaikkakaan äänestyspaikkojen lisäämisellä ja äänestysmahdollisuuksien parantamisella ei välttämättä saavuteta huomattavaa muutosta äänestysaktiivisuuteen, on etäisyyden vaikutus äänestysaktiivisuuteen kuitenkin huomioitava merkittävänä tutkimustuloksena, jolla voidaan osaltaan selittää esimerkiksi ulkomailla asuvien äänioikeutettujen matalaa äänestysaktiivisuutta.

Äänestämisen helpottamiseen tähtäävät menetelmät

Kansalaisvaikuttamisella tarkoitetaan osallistuvan demokratian muotoja ja pääsyä tietoon. Perinteisen demokratiamallin kannalta suhteet politiikan ja hallinnon välillä ovat muuttuneet ja kansalaisuuden käsitteellistämisen tapa on siirtynyt politiikan repertoarista hallinnon repertoariin. Kansalaisia kutsutaan mukaan hallintaan, mutta kyse onkin osallistamisesta osallistumisen sijaan (Keränen 2007). Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka tätä ”aktiivista kansalaisuutta” on muualla pyritty edistämään äänestämisen helpottamiseen tähtäävillä menetelmillä.

Äänestuskustannusten merkityksestä äänestyspäätökseen on esitetty erilaisia tulkintoja. Yleisesti äänestämisen helpottamiseen tähtäävien menetelmien kritiikki kohdistuu kahteen kysymykseen. Ensinnäkin, voitaisiinko äänestuskustannuksia todella vähentää uuden äänestysmenetelmän käyttöönoton myötä ja toiseksi, vaarantaisiko se vaalisalaisuuden ja loisiko se mahdollisuuden vaalivilpiln lisääntymiselle. Qvortrup (2005a, 415) on esittänyt, ettei ole mahdollista osoittaa, että äänestysmenetelmistä aiheutunut äänestämisen hankaluus olisi äänestämättä jättämisen suurin selittäjä. Muilla tekijöillä, kuten äänestäjän sosio-ekonomisella asemalla ja kampanjan merkittävyydellä hänelle on usein suurempi vaikutus äänestyspäätökseen. Vaikkakaan äänestämisen hankaluus ja äänestuskustannusten suuruus eivät ole kenties suurimmat yksittäiset tekijät äänestämättä jättämiseen, on niillä kiistatta suuri merkitys ulkomailla asuviin äänioikeutettuihin. Äänestyspaikkojen saavutettavuus ja äänestämisen helppous motivoisi niitä äänioikeutettuja, joiden vähäinen kiinnostus saattaisi riittää äänestyspäätöksen tekemiseen, mikäli hankalia esteitä ei olisi äänestämisen tiellä. Tämän voitaisiin olettaa myös tasoi-

tavan erilaisia hyvinvoinnista äänestämiseen heijastuvia vinoumia ja edelleen turvata mahdollisimman yhdenvertaiset edellytykset osallistumiselle (Bhatti 2012, 155; Dyck ja Gimpel 2005, 533–534; Gimpel ja Schuknecht 2003, 473, ks. myös esim. Verba, Lehman Schlozman ja Brady 2002, 16–17).

Joustava äänestäminen (convenience voting) tarkoittaa mitä tahansa muuta äänestysmenetelmää kuin henkilökohtaista äänestämistä ennakolta määrättyssä äänestyspaikassa (Gronke ym. 2008, 438–443). On olemassa useita erilaisia mahdollisuuksia vähentää erityisesti äänestyspaikan etäisyyteen liittyviä äänestämisen kustannuksia, kuten kirje- tai valtakirjaäänestyksen (proxy-äänestyksen) käyttöönotto. Joustavat äänestysmenetelmät tähtäävät herätteleeseen nukkuvia äänestäjiä sekä epävarmoja ja marginaalisesti motivoituneita äänestäjiä tarjoamalla helpotettua pääsyä vaaliurnalle.

On arvioitu, että osa äänestäjistä valitsee äänestysmenetelmän vasta päätettyään äänestää. Joustavat äänestysmenetelmät vaikuttavat voimakkaimmin äänestäjiin, jotka eivät ensisijassa olisi päätyneet äänestämään, mutta joiden päätöstä äänestää edesauttaa mahdollisuus äänestää madalletuilla äänestuskustannuksilla eli joustavaa äänestysmenetelmää, kuten etä-äänestystä¹, hyödyntäen. Vaikka aiemmassa tutkimuksessa on arvioitu, että mobilisaatio keskittyy lähinnä niihin äänioikeutettuihin, joiden osallistumisherkkyys on jo lähtökohtaisesti korkeampaa ja fasilitaatioinstrumenttien käyttöönotto saattaa pikemminkin kasvattaa kuin lieventää osallistumisessa ilmeneviä vinoumia, ei tämä kuitenkaan välttämättä pidä paikkaansa ulkokansalaisten keskuudessa (Dyck ja Gimpel 2005, 538–542; Karp ja Banducci 2000, 235).

Esimerkiksi Niemi (1976, 115–116) on todennut äänestuskustannuksien olevan käytännössä olemattomat, koska äänestykseen ei kulu juuri lainkaan aikaa, ja sekin on pois lähinnä vain muista vapaa-ajan aktiviteeteista. Kuitenkin ulkokansalaisten äänestuskustannukset ovat usein poikkeuksellisen korkeat ja äänestysaktiivisuus huomattavan matalaa. Näin ollen voidaan arvioida, etteivät ulkokansalaisten osallistumisessa ilmenevät vinoumat ole täysin verrannollisia muun valitsijakunnan osallistumisessa ilmeneviin vinoumiin.

Etä-äänestämisen on osoitettu yleistyvän merkittävästi fyysisen etäisyyden kasvaessa. Samalla tavalla kuin todennäköisyys äänestää kasvaa mitä lähempänä äänestyspaikka sijaitsee, nousee myös etä-äänest-

tyksen osuus tasaisesti puolestaan etäisyyden kasvaessa. On selvää, että etäisyydellä on suuri merkitys äänestysmenetelmän valintaan, erityisesti kirjeäänestyksen osalta (Dyck ja Gimpel 2005, 538–542). Onkin huomioitava, että etäisyys ja äänestyskustannuksien lisääntyminen eivät koske ainoastaan ulkomailla asuvia äänioikeutettuja, vaan eriarvoiset mahdollisuudet päästä vaaliurnille koskettavat myös maaseudun haja-asutusalueilla asuvia äänioikeutettuja Suomessa. Suomen osalta ei ole tehty kattavaa tutkimusta äänestysmatkojen pituudesta ja niiden suhteesta äänestysaktiivisuuteen. Voidaan kuitenkin olettaa, että joustavien äänestysmenetelmien käyttöönotto voisi helpottaa myös maaseudun haja-asutusalueilla asuvien ihmisten äänestämistä.

Ulkomailla asuvien äänioikeutettujen äänestämisen järjestämiseksi on käytössä useita erilaisia menettelytapoja. Euroopan unionin alueella yleisin tapa järjestää ulkokansalaisten äänestys on tarjota äänestäjille vähintään kaksi erilaista vaihtoehtoa äänestää. Yleisimmin käytössä oleva yhdistelmä on henkilökohtainen äänestäminen edustustossa tai muussa ennalta määritellyssä paikassa ja kirjeäänestys. Näistä kahdesta eri menetelmästä äänestäjä saa valita itselleen sopivimman. Vähintään kaksi menetelmää sisältävä yhdistelmä, jossa on mahdollisuus ainakin sekä henkilökohtaiseen äänestämiseen että kirjeäänestykseen, on käytössä Belgiassa, Espanjassa, Latviassa, Liettuassa, Portugalissa, Ruotsissa, Sloveniassa ja Virossa (internetäänestys). Näiden lisäksi Italian, Kroatian, Portugalin ja Ranskan ulkomailla asuvat kansalaiset äänestävät omissa vaalipiireissään, ja valitsevat keskuudestaan edustajat parlamenttiin. Ulkokansalaisten vaalipiireillä pyritään vahvistamaan ulkokansalaisten yhteyttä kansalliseen poliittiseen yhteisöön ja mahdollistamaan heidän poliittisen agendan pääsy kansalliseen poliittiseen keskusteluun (Braun ja Gratschew 2007, 28).

Joustavan äänestämisen ongelma on, että kaikki helpotetut äänestysmenetelmät ovat periaatteessa haavoittuvaisia vaalivilpille, eikä täysin toimivaa keinoa estää sitä ole olemassa. Kirjeäänestyksen keskeisin haaste on, ettei vaaleja voida suojella organisoidulta vilpiltä, joka mahdollisesti voisi vaikuttaa vaalien tulokseen (ks. esim. Birch ja Watt 2004, 70; Mawrey 2010, 52–54). Itse asiassa yleisin kirjeäänestykseen, samoin kuin muihin etä-äänestysmenetelmiin, liittyvä huoli on vaalivilpin lisääntynyt riski. Mikäli äänestäjän henkilöllisyyttä ei kyetä tarkistamaan, on mahdollisuus väärennettyihin äänestys-

lippuihin suurempi kuin perinteisessä, vaalihuoneistossa tapahtuvassa äänestämässä. Näin ollen sekä vaalisalaisuuteen että vaalivilppiin liittyvät kysymykset tulee äänestysmenetelmiä pohdittaessa ottaa vakavasti huomioon (Gronke ym. 2008, 449).

Kirjeäänestyksen on kuitenkin osoitettu kasvattavan äänestysaktiivisuutta vaaleissa, eikä tämä kehityssuunta ole heikentynyt uutuudenviehätyksen karistuakaan. Lisäksi vaalivilpin ongelmaa liioitellaan varsin yleisesti, sillä kirjeäänestykseen liittyvästä vilpistä tai muistakaan ongelmista ei ole juurikaan todisteita. Southwell ja Burchett (1997, 54) ovat tutkimuksessaan osoittaneet, että Oregonissa Yhdysvalloissa järjestetyissä ensimmäisissä VOBM-vaaleissa (äänestys ainoastaan kirjeitse, vote-only-by-mail) 0,3 prosenttia äänestäjistä koki painostusta äänestää tietyllä tavalla, mutta ainoastaan 0,1 prosenttia äänestäjistä äänesti eri tavalla kuin olisi äänestänyt ilman kokemaansa painostusta. Qvortrup (2005b, 6–11) onkin arvioinut, että vaikka vaalisalaisuus saattaa vaarantua kirjeäänestyksessä, vaikuttavat riskit olevan lähinnä marginaalisia.

Pohdittaessa joustavien äänestysmenetelmien mahdollisuuksia äänestysaktiivisuuden nostamiseksi on syytä tarkastella erityisesti kirjeäänestystä. Ruotsissa valtiopäivävaalien äänestysaktiivisuus on perinteisesti ollut huomattavan korkea. Vuosien 1973–2010 valtiopäivävaaleissa äänestysaktiivisuus oli keskimäärin 86,9 prosenttia. Tästä huolimatta ulkoruotsalaisten äänestysaktiivisuus on ollut verrattain heikko. Ruotsissa otettiin kirjeäänestys käyttöön vuonna 2002 ja samanaikaisesti tehtiin toinenkin muutos ulkoruotsalaisten äänestyksen helpottamiseksi. Aiemmin ulkoruotsalaisten tuli rekisteröityä äänestäjäksi seitsemän vuoden kuluttua ulkomailla muutosta, mutta vuoden 2002 jälkeen rekisteröinti on vaadittu vasta 10 ulkomailla asutun vuoden jälkeen (Statistiska centralbyrån SCB 2002, 9).

Vuonna 2002 järjestetyissä valtiopäivävaaleissa ulkoruotsalaiset äänestivät aktiivisemmin kuin edellisissä vuoden 1998 vaaleissa, kun taas Ruotsissa asuvien ruotsalaisten äänestysaktiivisuus laski. Ruotsissa asuvien ruotsalaisten ja ulkoruotsalaisten äänestysaktiivisuuden ero supistui kahdella prosenttiyksiköllä. Vuoteen 2014 mennessä tuo ero oli pienentynyt jo yli yhdeksällä prosenttiyksiköllä vuodesta 1998. Vuoden 1998 jälkeen äänioikeutettujen ul-

koruotsalaisten määrä on enemmän kuin kaksinkertaistunut 77 962 äänioikeutetusta 161 279 äänioikeutettuun (2014) ja vastaavasti ulkomailla annettujen äänien määrä on enemmän kuin kolminkertaistunut vuoden 1998 20 900 äänestä 66 506 ääneen vuonna 2014. Näin ollen ulkoruotsalaisten äänestysaktiivisuus nousi 26,8 prosentista 41,1 prosenttiin vuosien 1998 ja 2014 välisenä aikana (SCB 1999; SCB 2003; SCB 2007; SCB 2011; SCB 2012).

Italia tarjoaa toisen mielenkiintoisen esimerkitapauksen äänestysmenetelmien helpottamisen vaikutuksista ja joustavien äänestysmenetelmien käyttöönotosta. Ulkoitalialaisille tarjottiin uusia osallistumisen muotoja 2000-luvun alussa, kun vaalilakia uudistettiin radikaalisti. Uusi vaalilaki mahdollisti etä-äänestyksen kirjeäänestyksenä käytännöllisesti katsoen kaikille ulkomailla asuville äänioikeutetuille sekä loi ulkoitalialaisille omat vaalipiirit ja pysyvän edustuksen Italian parlamenttiin (Mascitelli ja Battiston 2009, 513; Ministero dell'Interno 2014a).

Uuden vaalilain astuttua voimaan vuoden 2006 parlamenttivaaleissa valittiin ensimmäistä kertaa 18 ulkoitalialaisten edustajaa parlamenttiin. Ulkoitalialaiset jaettiin neljään vaalipiiriin: Euroopan, Pohjois- ja Keski-Amerikan, Latinalaisen Amerikan sekä Afrikan, Aasian ja Oseanian vaalipiireistä valitaan yhteensä 12 kansanedustajaa ja 6 senaattoria. Vaalilakiin tehdyt muutokset loivat uudenlaisen yhteyden ulkoitalialaisten äänestäjien ja kansallisen sekä paikallisen politiikan välille, minkä on nähty merkinneen käännekohtaa Italian politiikassa (Battiston ja Mascitelli 2008, 277).

Ulkoitalialaisten äänestysaktiivisuus on lisääntynyt merkittävästi joustavien äänestysmenetelmien käyttöönoton jälkeen. Kun vuonna 2001 ainoastaan 4,4 prosenttia ulkomailla asuvista äänioikeutetuista äänesti Italian parlamenttivaaleissa, jo seuraavissa vaaleissa vuonna 2006 äänestysaktiivisuus oli 38,9 prosenttia. Ulkoitalialaisten äänien määrä kasvoi kymmenkertaiseksi 100 000:sta yli 1,1 miljoonaan (Ministero dell'Interno 2014b). On selvää, ettei äänestysaktiivisuuden lisääntyminen ollut ohimenevä ilmiö vaan 25–30 prosenttiyksikön nousu äänestysaktiivisuudessa vaikuttaa varsin pysyvältä muutokselta. Muutos on siis ollut merkittävä sekä Ruotsissa että Italiassa, eikä ulkomailla annettujen äänten osuuden kasvua voida selittää muuten kuin uusien äänestysmenetelmien käyttöönotolla.

Äänestysaktiivisuus Suomen vaaleissa ja äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat tekijät

Suomalaisten äänestysaktiivisuus on nykyään selvästi keskimääräistä vähäisempää, ja ero muihin Pohjoismaihin on suuri (IDEA 2015; Wass 2011a; Wass ja Borg 2012, 97). Ulkosuomalaiset ovat saaneet äänestää Suomen vaaleissa vuodesta 1958 lähtien, mutta tilastollista aineistoa ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuudesta on kerätty vasta 1970-luvulta. Suomalaiset tapaavat äänestää aktiivisimmin presidentinvaaleissa: keskimääräinen äänestysaktiivisuus presidentinvaaleissa vuosina 1994–2012 oli 76,8 prosenttia Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa ja 12,1 prosenttia ulkosuomalaisten keskuudessa (Tilastokeskus 2014c). Sen sijaan suomalaisten kiinnostus äänestää europarlamenttivaaleissa on selvästi vähäisempi: vuosina 1996–2014 keskimääräinen äänestysaktiivisuus oli Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa 42,8 prosenttia ja ulkosuomalaisten keskuudessa 3,5 prosenttia.

Eduskuntavaaleissa vuosina 1995–2015 keskimäärin 69,2 prosenttia Suomessa asuvista äänioikeutetuista äänesti, kun taas ulkosuomalaisista vastaava osuus oli 8,4 prosenttia. Vuoden 1995 jälkeen ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuus on ollut matalimmillaan europarlamenttivaaleissa vuonna 1999, jolloin vain 2,7 prosenttia ulkosuomalaisista käytti äänioikeuttaan. Kiinnostus kyseisiin vaaleja kohtaan oli tosin heikko myös Suomessa, sillä Suomessa asuvista äänioikeutetuista äänesti 31,4 prosenttia. Vastaavasti korkein äänestysaktiivisuus ulkosuomalaisten keskuudessa oli presidentinvaalien toisella kierroksella vuonna 2012, jolloin 13,9 prosenttia ulkosuomalaisista äänesti, Suomessa asuvista äänioikeutetuista äänesti puolestaan 68,9 prosenttia (Tilastokeskus 2015b; Tilastokeskus 2014a; Tilastokeskus 2014b; Tilastokeskus 2014c).

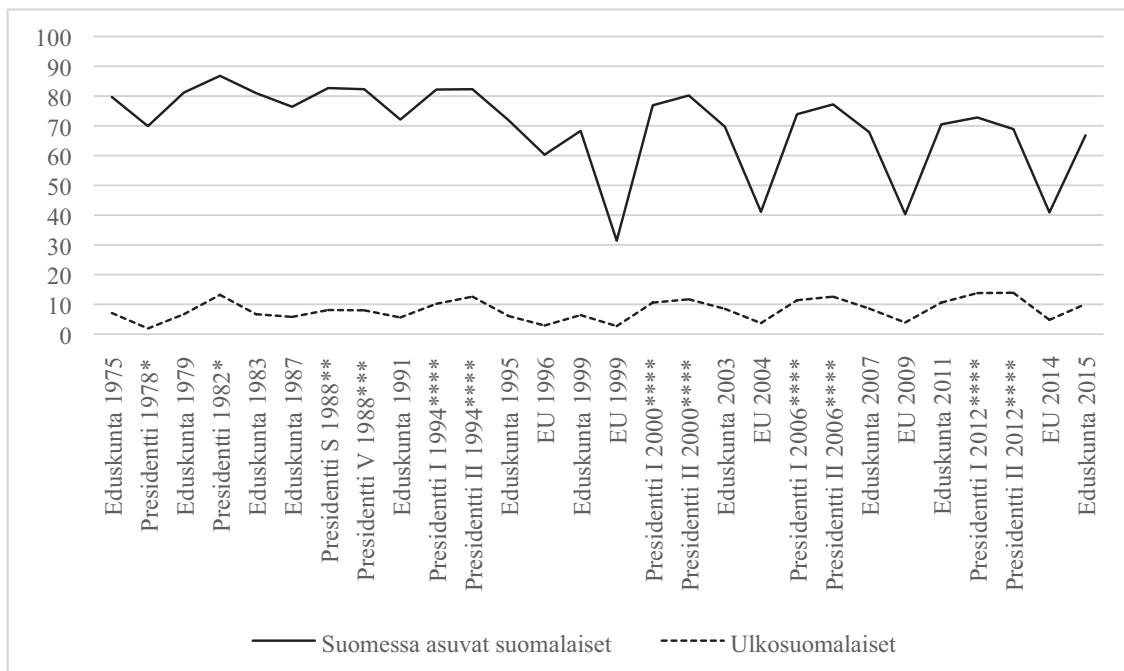
Poliittiseen osallistumiseen ja äänestysaktiivisuuteen vaikuttaa sekä yksilö- että järjestelmätason tekijöitä. Makrotason tekijät voidaan lajitella kolmeen alaluokkaan: institutionaaliin tekijöihin, puoluejärjestelmään ja sosioekonomiseen ympäristöön. Sen sijaan mikrotason tekijöiksi voidaan luokitella sosiodemografiset tekijät, sosioekonomiset tekijät sekä sosiaalipsykologiset tekijät. Institutionaaliin tekijöihin kuuluvat äänestämistä koskevat järjestelyt

muun vaaleja koskevan lainsäädännön ohella. Eriyisesti ulkosuomalaisten äänestämiseen liittyvät haasteet sijaitsevat usein juuri siis institutionaalisella tasolla (Wass 2011a ja Wass 2008).

Institutionaalisista tekijöistä esimerkiksi äänestämisen ajankohtaan liittyvä vaikutus saattaa olla varsin eri ulkomailla asuvien kansalaisten keskuudessa verrattuna Suomessa asuviin kansalaisiin. Suomessa äänestyspäivä sijoitetaan tarkoituksella juhlapyhien ulkopuolelle, mutta vaalipäivää on kuitenkin mahdollonta suhteuttaa kaikkien eri maiden juhlapäivien ajankohtaan, eikä esimerkiksi pohjoisamerikkalaisen kiitospäivän tai muiden yksittäisten pyhien ajankohdan vaikutusta ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuteen voida poissulkea. Tämä äänestämisen ajankohdan poikkeuksellinen merkitys onkin syytä huomioida, vaikka sen merkitystä äänestyspäätökseen ei tällä aineistolla voidakaan tutkia.

Toinen institutionaalisen tason tekijä, jonka merkityksen voidaan arvioida olevan suhteessa suurempi ulkosuomalaisten äänestäjien äänestysaktiivisuuteen, on vaalipiiri. Ulkosuomalaiset äänestävät siinä vaalipiirissä, johon he ovat viimeiseksi ennen ulkomaille muuttoa kuuluneet ja toisen ja kolmannen polven ulkosuomalaiset puolestaan äänestävät vanhempensa (tai isovanhempensa) vaalipiirin mukaisesti. Vaalipiiriä ei ole mahdollista vaihtaa, ellei muuta takaisin Suomeen ja toisen vaalipiirin alueelle. Joissain maissa, kuten esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa, ulkokansalaisille on otettu käyttöön omia vaalipiirejä, joista ulkokansalaiset valitsevat edustajansa parlamenttiin. Suomessakin on ulkosuomalaisten aktivointikeinona esitetty ulkosuomalaisten oman vaalipiirin perustamista, mikä kuitenkin vaatisi vaalilain muutoksen. Vaalipiirin ja ehdokasvallinnan voidaan kuitenkin arvioida olevan merkittävä ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuteen vaikuttava tekijä (Wass ja Borg 2012, 102).

Kuten Wass ja Borg (2012, 101–102) ovat esittäneet, ulkosuomalaiset ovat perinteisesti muodostaneet pitkälti hyödyntämättömän äänestäjäresurssin. Ulkosuomalaisten osuus oli noin viisi prosenttia kaikista eduskuntavaalien äänioikeutetuista vuonna 2011, ja ulkosuomalaisten matala osallistumistaso laskeekin eduskuntavaalien kokonaisosallistumistasetta muutamalla prosenttiyksiköllä.

Kuvio 1: Äänestysaktiivisuus Suomen vaaleissa vuosina 1975–2015.

* Presidentinvaalit vuosina 1978 ja 1982 olivat valitsijamiesvaalit

** Presidentinvaalien 1988 suora vaali

*** Presidentinvaalien 1988 valitsijamiesvaali

**** Presidentinvaalit 1994–2012 olivat suoraa vaaleja

Lähde: Tilastokeskus 2000; Tilastokeskus 2007; Tilastokeskus 2014a; Tilastokeskus 2014b; Tilastokeskus 2014c; Tilastokeskus 2015b.

Kuten kuviossa 1 on esitetty, äänestysaktiivisuus Suomen vaaleissa on paljon matalampi ulkomaalaisten kuin Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa. Huolimatta vuoden 2012 pienestä äänestysaktiivisuuden noususta, on selvää, että ulkomailla asuvien äänioikeutettujen matala äänestysaktiivisuus on haaste – heikko äänestysaktiivisuus on potentiaalisesti vakava ongelma, sillä äänestäjien määrän jäädessä pieneksi vaalien tulos ei välttämättä ole edustava. Vähäisesti äänestävien ryhmien osalta edustuksellisen demokratian keskeiset mekanismit eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla ja osallistumishalukkuus seuraavissa vaaleissa saattaa vähentyä entisestään, mikäli oman ryhmän näkemysten ei koeta tulevan huomioon otetuiksi päätöksenteossa (Wass 2011a). Onkin aiheellista kysyä, onko ulkomailla asuvilla äänioikeutetuilla todellisia mahdollisuuksia äänestää Suomen vaaleissa huolimatta pitkien välimatkojen aiheuttamasta fyysisestä etäisyydestä äänestyspaikoille ja henkilökohtaisen äänestystavan aiheuttamista korkeista äänestyskustannuksista.

Aineisto ja menetelmä

Tässä artikkelissa käytetyn aineiston olen kerännyt syksyllä 2014. Väestörekisterikeskuksesta poimittiin satunnaisesti kaikkiaan 3 600 ulkomailla asuvaa Suomen äänioikeutettua kansalaista käsittänyt otos. Otokseen valittiin Ruotsissa, Saksassa, Isossa-Britanniassa, Espanjassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa asuvia Suomen kansalaisia, 600 henkilöä jokaisesta maasta. Lähetin otokseen valituille kirjeen, jossa heidät kutsuttiin osallistumaan tutkimukseen. Aineisto kerättiin internetkyselyllä, ja siihen oli mahdollista vastata suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Saatekirjeistä 185 palautui lähettäjälle, ja näin ollen voidaan olettaa, että 3 415 kirjettä tavoitti kohteensa. Kyselyyn vastasi 1 067 henkilöä ja vastausprosentti oli 29,6 prosenttia.

Aineistossa nuoret aikuiset (ikäryhmä 18–35) on hiukan aliedustettuna prosenttiosuuden ollessa 16,3 (otoksessa 25,4 prosenttia). Vastaavasti 45–74-vuotiaitten vastaajien osuus on aineistossa yliedustettu (prosenttiosuus aineistossa on 58,1, kun otoksessa

se oli 47,9 prosenttia). Naisten osuus aineistossa on 67 prosenttia, samoin otoksessa naisten osuus oli korkea, 62 prosenttia. Naisten suuri osuus selittyy pitkälti sillä, että suomalaiset naiset ovat muuttaneet miehiä enemmän ulkomaille, ja näin ollen ulkosuomalaisten keskuudessa naisia on enemmän kuin miehiä (Söderling 2002, 208). Esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ulkosuomalaisista oli äänioikeutettuja 227 844, joista naisten osuus oli 60 prosenttia miesten osuuden jäädessä vastaavasti 40 prosenttiin (Tilastokeskus 2015a).

Ruotsinsuomalaisten matala vastausprosentti oli jokseenkin yllättävä, sillä vain alle neljännes otokseen valituista ruotsinsuomalaisista vastasi kyselyyn (22,2 %). Korkein vastausprosentti oli Saksassa asuvien joukossa: 39,3 prosenttia otokseen valituista vastasi kyselyyn. Muissa maissa asuvien vastausprosentti oli melko tasainen (Iso-Britannia 30,8 %, Yhdysvallat 30,3 %, Kanada 27,5 % ja Espanja 26,0 %). On kuitenkin huomioitava, että kyselyyn vastanneet ovat todennäköisesti keskimääräistä kiinnostuneempia Suomen asioista ja ylipäänsä politiikasta. Näin ollen aineistossa on mahdollisesti itse-valikoitumisen aiheuttamaa vinoumaa (self-selection bias).

Tutkimuksen selitettävä muuttuja, äänestäminen, mitattiin kysymyksellä ”Oletteko äänestänyt ulkomailta asuessanne viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomen eduskuntavaaleissa?” Vastausvaihtoehdoiksi annettiin ”äänestin”, ”en äänestänyt” ja ”minulla ei ollut äänioikeutta”. Vajaa kahdeksan prosenttia vastanneista ilmoitti, etteivät he olleet äänioikeutettuja. Tähän ryhmään kuului vastaajista esimerkiksi henkilöt, jotka olivat edellisten eduskuntavaalien (2011) ja kyselyajankohdan (2014) välisenä aikana täyttäneet 18 vuotta (vuosina 1993–1996 syntyneet henkilöt) tai hankkineet Suomen kansalaisuuden (kaksoiskansalaisuuden).

Analyysiin otettiin mukaan vain ne, jotka olivat äänioikeutettuja. Analyysimenetelmänä on käytetty logistista regressioanalyysiä, jossa selitettävä muuttuja voi saada kaksi arvoa (0=ei äänestänyt ja 1=äänesti). Malliin on sisällytetty mikrotason sosio-demografisista tekijöistä sukupuoli, ikä ja siviilisäily, sosioekonomisista tekijöistä koulutustaso sekä sosiaalipsykologisista tekijöistä kiinnostus politiikkaa kohtaan, järjestöosallistuminen ja poliittinen tietotaso. Lisäksi malliin sisällytettiin ulkosuomalaisten osalta mahdollisesti merkittäviä muuttujia: etäisyys lähimpään äänestyspaikkaan, asuinmaa ja ulkomailta asuttu aika. Taulukossa 3 esitettävässä analyysissä

tarkastellaan todennäköisyyttä valita internetäänestys, kirjeäänestys ja lisäinformaatio tärkeimmäksi keinoksi ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuden nostamiseksi. Tässä analyysissä malliin on lisätty kolme selittävää muuttujaa: äänestyskustannukset tärkein syy jättää äänestämättä, poliittinen tietotaso tärkein syy jättää äänestämättä ja motivaation puute tärkein syy jättää äänestämättä.

Tutkimustulokset

Seuraavaksi selvitetään ulkosuomalaisten äänestämispäätökseen vaikuttavien tekijöiden merkitsevyyttä, jonka jälkeen vertaillaan äänestämättä jättämisen syitä Suomessa asuvien suomalaisten ja ulkosuomalaisten keskuudessa. Ennen päätelmiä tarkastellaan vielä eri fasilitaatioinstrumenttien hyödyllisyyttä sekä kirje- ja internetäänestyksen kiinnostavuutta ulkosuomalaisten keskuudessa.

44,6 prosenttia vastaajista oli erittäin tai melko kiinnostunut Suomen politiikasta, kun taas enemmistö, 54,6 prosenttia, ei ollut kovin tai ei lainkaan kiinnostunut. Vertailun vuoksi 71,3 prosenttia ulkosuomalaisista oli erittäin tai melko kiinnostunut asuinmaansa politiikasta, kun taas vajaa kolmannes, 28,3 prosenttia ei ollut kovin tai ei lainkaan kiinnostunut asuinmaansa politiikasta. Suomessa asuvien suomalaisten kiinnostus politiikkaa kohtaan on samansuuntaista kuin ulkosuomalaisten kiinnostus asuinmaansa politiikkaa kohtaan. Vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksesta ilmeni, että 74 prosenttia vastanneista oli hyvin tai melko kiinnostunut politiikasta ja 26 prosenttia oli vain vähän tai ei lainkaan kiinnostunut (Borg 2013, 69).

Ulkosuomalaiset ovat siten kiinnostuneempia oman asuinmaansa politiikasta, joka koskee heidän päivittäistä elämäänsä enemmän kuin entisen kotimaansa politiikka. Kuitenkin, kun yli kaksi viidesosaa ulkosuomalaisista on erittäin tai melko kiinnostunut Suomen politiikasta, vaikuttaa kahdeksan prosentin keskimääräinen äänestysaktiivisuus erityisen alhaiselta.

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että kiinnostukseen liittyvä äänestysmotivaation merkitys on ensimmäisen asteen vaaleja voimakkaampi toisen asteen vaaleissa, ja että kiinnostuksen ja vaaliosallistumisen välinen suhde vaihtelee osin institutionaalisen ja vaalikontekstin mukaan (Wass 2011b, 41–42). Ulkosuomalaisten osalta jako ensimmäisen ja toiseen

asteen vaaleihin on haastava, mutta taulukosta 1 ilmenevä kiinnostuksen merkitys äänestämisen todennäköisyyteen voidaan kyllä nähdä vahvistavan edellä mainittua näkemystä. Suomen politiikan erittäin kiinnostavaksi kokevat äänestävät Suomen eduskuntavaaleissa lähes 12 kertaa todennäköisemmin (OR=11,744) ja melko kiinnostavaksi Suomen politiikan kokevat liki viisi kertaa todennäköisemmin (OR=4,900). Suomen politiikasta ”eivät kovin kiinnostuneet” äänestävät edelleen kaksi kertaa todennäköisemmin (OR=2,448) verrattuna niihin, jotka eivät ole lainkaan kiinnostuneita Suomen politiikasta.

Toinen merkittävä äänestysaktiivisuuteen vaikuttava tekijä on etäisyys lähimpään äänestyspaikkaan. Kuten edellä on arvioitu, etäisyyden merkitys on varsin huomattava, ja se vaikuttaa korostuvan sitä vahvemmin, mitä pienempi etäisyys on. Alle 20 kilometrin päässä lähimmästä äänestyspaikasta asuvat äänestävät yli 7 kertaa todennäköisemmin (OR=7,391), 21–50 kilometrin etäisyydellä asuvat kolme kertaa todennäköisemmin (OR=3,086) ja 51–200 kilometrin päässä asuvat vielä kaksi kertaa todennäköisemmin (OR=2,047) yli 200 kilometrin päässä asuviin verrattuna. Tämä tulos tukee aiempaa tutkimuskirjallisuutta (Bhatti 2012; Gimpel ja Schuknecht 2003; Haspel ja Knotts 2005). On perusteltua todeta, että etäisyydellä on merkittävä vaikutus äänestyspäätökseen, koska äänestyskustannukset ovat sitä suuremmat mitä kauempana äänestäjä asuu äänestyspaikasta.

Muita äänestyspäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, poliittinen tietotaso ja ulkomailla asutun ajan pituus. Mielenkiintoista on huomata, että alle viisi vuotta ulkomailla asuneet äänestävät muita epätodennäköisemmin Suomen vaaleissa: esimerkiksi 6–10 vuotta ulkomailla asuneet äänestävät kol-

me kertaa todennäköisemmin (OR=3,128) verrattuna niihin, jotka ovat asuneet ulkomailla alle viisi vuotta. Sukupuolella, siviilisäädyltä, koulutustasolla, järjestöaktiivisuudella tai asuinmaalla ei sen sijaan ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ulkosuomalaisten todennäköisyyteen äänestää.

Suomessa asuvien nuorten äänestyspassiivisuutta on leimannut 1990-luvun alusta saakka poliittisen kiinnostuksen puute ja välinpitämättömyys sekä sopivan ehdokkaan puute. Sen sijaan vanhemmissa ikäryhmissä poliittiseen epäluottamukseen ja protestointiin liittyvät selitykset ovat olleet tyypillisempiä. Äänestämättömyyden kokonaiskuva painottuu Suomessa selvästi välinpitämättömyyteen, kiinnostumattomuuteen sekä kiinnittymättömyyteen. Tätä huolimatta osallistumattomuuden syiden moninaisuutta kuvaa se, ettei yksikään syy tai perustelu ole ylivoimainen muihin nähden. (Borg 2009, 166–168)

Käytössä olevan aineiston perusteella ei voida tehdä tyhjentävää vertailua äänestämättä jättäneiden ulkosuomalaisten ja Suomessa asuvien suomalaisten antamista perusteluista, sillä ulkosuomalaisia koskevassa kyselytutkimuksessa selvitettiin syitä äänestämättä jättämiselle eri kysymyksellä kuin Eduskuntavaalitutkimuksessa vuonna 2011. Ulkosuomalaisten osalta osallistujia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä syytä äänestämättä jättämiselle ja asettamaan ne tärkeysjärjestykseen, kun taas Eduskuntavaalitutkimuksessa osallistujia pyydettiin selvittämään jokaisen syyn vaikutus päätökseen jättää äänestämättä asteikolla ”oli tärkeä – vaikutti jonkin verran – ei vaikuttanut – eos”. Taulukko 2 pyrkii kuitenkin antamaan jonkinlaisen yleiskuvan äänestämättä jättämisen syistä ja niiden eroista ulkomailta asuvien suomalaisten ja Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa.

Taulukko 1: Ulkosuomalaisten todennäköisyys äänestää (logistinen regressioanalyysi, * p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05, Nagelkerke R² =0,405).**

	Ristitulosuhde	95 % luottamusväli
<i>Sukupuoli^a</i>		
Nainen	0,893	[0,629-1,267]
<i>Ikä^b</i>		
30–39 vuotta	1,145	[0,651-2,014]
40–49 vuotta	0,589	[0,342-1,012]
50–59 vuotta	0,439**	[0,249-0,775]
60–69 vuotta	0,812	[0,487-1,354]
yli 70 vuotta	5,190*	[1,364-19,752]
<i>Siviilisääty^c</i>		
Avio-/avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa	0,992	[0,607-1,621]
Eronnut, asumuserossa tai leski	1,050	[0,535-2,063]
<i>Korkein koulutustaso^d</i>		
2. aste	0,965	[0,458-2,033]
3. aste	1,320	[0,679-2,566]
<i>Poliittinen tietotas</i>	5,559***	[3,722-8,301]
<i>Kiinnostus Suomen politiikkaan^e</i>		
Erittäin kiinnostunut	11,744***	[4,956-27,830]
Melko kiinnostunut	4,900***	[2,365-10,153]
Ei kovin kiinnostunut	2,448*	[1,201-4,988]
<i>Osallistuu aktiivisesti (järjestö, yhdistys tms.)</i>	1,031	[0,672-1,580]
<i>Etäisyys lähimpään äänestyspaikkaan^f</i>		
Alle 20 km	7,391***	[4,330-12,615]
21–50 km	3,086***	[1,701-5,598]
51–200 km	2,047*	[1,168-3,587]
<i>Asuinmaa^g</i>		
Saksa	1,407	[0,790-2,505]
Iso-Britannia	0,810	[0,438-1,498]
Espanja	0,924	[0,497-1,719]
Kanada	0,609	[0,321-1,154]
USA	0,712	[0,381-1,333]
<i>Ulkomailla asuttu aika^h</i>		
6–10 vuotta	3,128**	[1,516-6,455]
11–15 vuotta	2,724**	[1,347-5,506]
16–20 vuotta	2,422*	[1,149-5,106]
Yli 20 vuotta	2,505**	[1,330-4,717]
Ei koskaan asunut Suomessa	2,200	[0,986-4,910]

Selitettävä muuttuja Äänesti/ei äänestänyt eduskuntavaaleissa

^a Referenssikategoria Mies^b Referenssikategoria 18–29 vuotta^c Referenssikategoria Naimaton^d Referenssikategoria 1. aste^e Referenssikategoria Ei lainkaan kiinnostunut^f Referenssikategoria Yli 200 km^g Referenssikategoria Ruotsi^h Referenssikategoria Alle 5 vuotta

Taulukko 2: Äänestämättä jättämisen syyt Suomessa asuvien suomalaisten ja ulkosuomalaisten keskuudessa.

	Ulkosuomalaiset 2014 ^a		Suomessa asuvat suomalaiset 2011 ^b	
	%	n	%	n
Äänestämisen hankaluus, koska äänestyspaikka oli liian kaukana	34,5	287	-	-
En tiennyt mielestäni tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta	18,7	155	-	-
Vaalien ajankohta ei sopinut minulle työesteen tai matkan vuoksi	7,0	58	8,6	27
En katsonut äänestämisestä olevan itselleni mitään hyötyä	6,6	55	12,4	39
Suomen vaalit eivät kiinnosta minua	3,1	26	-	-
Politiikka ei kiinnosta minua ja äänestäminen on minulle yhdentekevää	3,0	25	10,5	33
En vain viitsinyt käydä äänestämässä	3,0	25	12,4	39
En tiennyt, että vaalit järjestettiin	2,4	20	-	-
En muistanut käydä äänestämässä	2,0	17	1,6	5
Minun oli vaikea löytää itselleni sopivaa ehdokasta	1,8	15	8,9	28
Tunnen epäluottamusta poliitikkoja ja yleensä politiikkaa kohtaan	1,4	12	13,1	41
Minun oli vaikea löytää itselleni sopivaa puoluetta	1,3	11	5,4	17
Mielestäni yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalien lopputulokseen	0,7	6	9,9	31
En voinut käydä äänestämässä sairauden tai korkean iän vuoksi	0,6	5	4,8	15
Halusin protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan	0,0	0	8,3	26
Vaalirahakohu	-	-	4,1	13
KAIKKI		831		314

^a Osallistujia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä syytä äänestämättä jättämiselle ja asettamaan ne syyt tärkeysjärjestykseen. Tässä huomioitu ainoastaan vastaajien tärkeimmäksi kokema syy.

^b Osallistujia pyydettiin selvittämään jokaisen syyn vaikutus äänestyspäätökseen jättää äänestämättä asteikolla "oli tärkeä – vaikutti jonkin verran – ei vaikuttanut – eos". Tässä huomioitu ainoastaan "oli tärkeä" vastausvaihtoehto.

Lähde: FSD2653 Eduskuntavaalitutkimus 2011.

Ulkosuomalaisten äänestämättä jättämisen syyt vaikuttavat poikkeavan varsin merkittävästi Suomessa asuvien suomalaisten äänestämättä jättämisen syistä. Kuten taulukosta 2 voidaan havaita, ulkosuomalaiset jättävät äänestämättä useimmiten etäisyyden takia (äänestämisen hankaluus, koska äänestyspaikka oli liian kaukana oli tärkein syy jättää äänestämättä 34,5 prosentille vastaajista) tai koska kokevat, etteivät tiedä tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta (18,7 prosenttia vastaajista). Varsinaiset motivaatioon ja välinpitämättömyyteen liittyvät syyt eivät olleet yhtä keskeisiä ulkosuomalaisille kuin Suomessa asuville suomalaisille. Vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksesta ilmenee, että keskeisimpiä syitä äänestämättä jättämiselle olivat epäluottamus poliitikkoja ja politiikkaa kohden, viitsimättömyys, äänestämisestä itselle koetun hyödyn puuttuminen ja yleisesti kiinnostuksen puute politiikkaan ja äänestämisen kokeminen yhdentekeväksi. Toisaalta on kuitenkin huomioitava, että ulkosuomalaisten keski-

määräinen äänestysprosentti vuosien 1995–2015 eduskuntavaaleissa oli vain 8,4, mikä merkitsee sitä, että keskimäärin yli 90 prosenttia ulkosuomalaisista jätti äänestämättä. Vastaavasti Suomessa äänestämättä jätti noin kolmannes. Mikäli etäisyyteen ja poliittiseen tietotasoon liittyvät tekijät jätettäisiin ulkosuomalaisten osalta huomiotta, on oletettavissa, että keskeisimmät ulkosuomalaisten äänestämättä jättämiseen liittyvät syyt olisivat varsin samankaltaisia Suomessa asuvien suomalaisten kanssa.

Näin ollen vaikuttaa siltä, että aiemmassa tutkimuksessa (Wass ja Borg 2012, 102) esitetyt arviot ulkosuomalaisten äänestämättä jättämisen syistä ovat pitkälti paikkansa pitäviä. Voidaan olettaa, että ulkosuomalaisten matala äänestysaktiivisuus johtuu ensisijaisesti äänestämiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä ja toissijaisesti informaation puutteesta ja epäedustavasta vaaliagendasta.

Logistisen regressioanalyysin tulokset osoittavat, että eri fasilitaatioinstrumentit koetaan hyödyllisik-

si eri ryhmissä. Ikäryhmissä 40–49 vuotta sekä 50–59 vuotta todennäköisyys valita kirje- tai internetäänestys tärkeimmäksi keinoksi nostaa ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta on tilastollisesti merkitsevä. Saksassa asuvat kannattavat viisi kertaa todennäköisemmin kirjeäänestyksen käyttöönottoa (OR = 5,672), mutta asuinmaalla ei ole tilastollista merkittävyyttä suhteessa muihin tutkittuihin fasilitaattoreihin. Pitkään ulkomailla asuminen lisää todennäköisyyttä suosia kirjeäänestyksen käyttöönottoa, mutta sen sijaan vähentää todennäköisyyttä suosia internetäänestyksen käyttöönottoa.

Niiden keskuudessa, joille äänestyskustannukset (etäisyys äänestyspaikalle; äänestämättä jättäminen

työesteen/matkan, sairauden tai iän vuoksi) oli tärkein syy jättää äänestämättä, kannattavat todennäköisesti internetäänestystä fasilitaatioinstrumentiksi. Poliittisen tietotason riittämättömäksi kokevat (tärkein syy jättää äänestämättä oli: ei tiennyt tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta; ei tiennyt että vaalit järjestettiin tai oli vaikeaa löytää sopivaa puoluetta tai ehdokasta) suosivat todennäköisesti lisäinformaatiota fasilitaatioinstrumentiksi. Sen sijaan motivaation puutteella tärkeimpänä syynä jättää äänestämättä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta siihen, mitä fasilitaatioinstrumenttia suosii.

Informaatioteknologian kehityksen on yleisesti ottaen nähty lisänneen mahdollisuutta saada tietoa

Taulukko 3: Todennäköisyys (ristitulosuhde) valita fasilitaatioinstrumentti tärkeimmäksi keinoksi nostaa ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta (logistinen regressioanalyysi)

	Internet äänestys	Kirje äänestys	Lisäinformaatio
<i>Ikä^a</i>			
30–39 vuotta	1,448	0,432	0,814
40–49 vuotta	2,347***	0,454*	0,710
50–59 vuotta	2,245**	0,311**	1,113
60–69 vuotta	1,442	0,881	0,590
Yli 70 vuotta	0,978	0,346	1,090
<i>Kiinnostus Suomen politiikkaan^b</i>			
Erittäin kiinnostunut	1,743	1,451	0,351*
Melko kiinnostunut	0,937	2,159	0,748
Ei kovin kiinnostunut	0,762	1,468	1,210
<i>Asuinmaa^c</i>			
Saksa	0,632	5,672***	0,716
Iso-Britannia	1,516	0,894	0,717
Espanja	1,347	1,843	0,659
Kanada	1,704	1,573	0,917
USA	1,394	1,736	0,983
<i>Ulkomailla asuttu aika^d</i>			
6–10 vuotta	0,616	4,692	1,144
11–15 vuotta	0,772	4,190	0,779
16–20 vuotta	0,397**	6,929*	2,085
Yli 20 vuotta	0,355***	5,625*	1,545
Ei koskaan asunut Suomessa	0,352**	4,155	1,676
Äänestänyt edk-vaaleissa ulkomailla asuessaan	1,152	1,942*	0,786
Äänestyskustannukset tärkein syy jättää äänestämättä	1,850**	1,589	0,222***
Poliittinen tietotaso tärkein syy jättää äänestämättä	0,536*	0,631	2,211**
Motivaation puute tärkein syy jättää äänestämättä	1,246	0,576	0,928
Nagelkerke R2	0,207	0,227	0,223

^a Referenssikategoria 18–29 vuotta

^b Referenssikategoria Ei lainkaan kiinnostunut

^c Referenssikategoria Ruotsi

^d Referenssikategoria Alle 5 vuotta

*** p<0,001

** p<0,01

* p<0,05

ulkomaille ja tiedonsaannin helpottuminen on ylläpitänyt ulkomailla asuvien kansalaisten perustietoja kotimaan politiikasta. Näin ollen niiden ulkokansalaisten, jotka viitsivät äänestää, on oletettu olevan yhtä tietoisia lähtömaansa asioista kuin maassa edelleen asuvan keskivertoäänestäjän (ks. esim. Bauböck 2003, 714). Kuitenkin Borg (2013, 72) on osoittanut, että useiden medioiden merkitys vaaleja koskevana tietolähteenä oli yli 35-vuotiaille nousussa vuonna 2011. Merkittävimmät tietolähteet olivat yli 35-vuotiaille television uutis- ja ajankohtaisohjelmat, sanomalehdet sekä television vaaliohjelmat. Alle 35-vuotiaiden keskuudessa vaalikoneet ja ehdokkaiden nettisivut olivat tärkeimmät vaalitietolähteet ja television vaaliohjelmia lukuun ottamatta perinteisten medioiden merkitys väheni nuorille äänestyspäätöksen tietolähteenä aiempaan verrattuna.

Mykkänen ja Borg (2013, 158–160) ovat kuitenkin esittäneet, että internetin merkitys ei kuitenkaan ole kasvanut hetkessä, eikä muutos ole koskenut kaikkia väestöryhmiä samalla tavoin. Muihin tiedonlähteisiin verrattuna esimerkiksi puolueiden ja ehdokkaiden internetsivustot jäivät edelleen melko marginaaliseen asemaan. Vaikka internetin merkitys vaaleja koskevien tietojen hankkimisessa on korostunut ja korostumassa, sitä ei kuitenkaan vielä voida pitää merkittävimpänä tietolähteenä edes Suomessa asuvien suomalaisten keskuudessa. Äänestäjien kannalta keskeisimpinä tiedonlähteinä pidettiin perinteisiä medioita: sanomalehtiä, television uutis- ja ajankohtaisohjelmia sekä vaaliohjelmia. Tämän voikin ymmärtää osaltaan selittävän ulkosuomalaisten kokemaa tarvetta lisäinformaation saamiseksi.

Kirjeäänestyksen ja internetäänestyksen mahdollistamisen merkitystä äänestyspäätökseen kysyttiin henkilöiltä, jotka eivät olleet äänestäneet ulkomailla asuessaan kertaakaan eduskuntavaaleissa edellisten kymmenen vuoden aikana. Kyselyyn vastanneista yli puolet ei ollut äänestänyt ulkomailla asuessaan viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomen eduskuntavaaleissa, (n=630). Taulukossa 4 on nähtävissä,

että 77 prosenttia vastaajista uskoi äänestävänsä varmasti tai melko todennäköisesti, mikäli internetäänestys olisi mahdollista ja heistä lähes 40 prosenttia äänestäisi varmasti. Kirjeäänestyksen osalta mielenkiinto ei ollut yhtä korkea, mutta kuitenkin lähes puolet vastaajista, 47,8 prosenttia, uskoi äänestävänsä varmasti tai melko todennäköisesti, mikäli kirjeäänestys otettaisiin käyttöön. Vain 8,6 prosenttia vastaajista ei äänestäisi lainkaan, riippumatta mahdollisuudesta äänestää internetin välityksellä ja vastaavasti 16 prosenttia vastaajista ei äänestäisi huolimatta kirjeäänestyksen mahdollisuudesta.

Aiemmin esitetyt Ruotsin ja Italian esimerkkitaupaukset osoittavat, että äänestysaktiivisuuden kasvu ulkomailla asuvien äänioikeutettujen keskuudessa on selitettävissä helpotettujen äänestysmenetelmien kuten kirjeäänestyksen käyttöönotolla. Ulkoitalialaisten äänestyskäyttäytymistä ei kuitenkaan voida täysin suoraviivaisesti verrata ulkosuomalaisten äänestyskäyttäytymiseen, sillä ulkosuomalaisilla on ilman kirjeäänestystäkin jo lähtökohtaisesti paremmat mahdollisuudet äänestää Suomen vaaleissa, kuin mitä ulkoitalialaisilla oli ennen vuotta 2006. Voidakseen äänestää, ulkoitalialaisten oli matkustettava Italiaan siihen vaalipiiriin, johon oli viimeksi ennen muuttoa ulkomaille kuulunut, kun taas ulkosuomalaiset voivat äänestää ulkomaan edustustoissa. Näin ollen ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuden ei voida olettaa nousevan yhtä paljon kuin Italiassa, vaan maltillisemmin kuten esimerkiksi Ruotsissa.

Mielenkiintoista on huomata, että äänestämättä jättäneistä vastaajista 35–38 prosenttia äänestäisi melko todennäköisesti, mikäli äänestysmenetelmää helpotettaisiin ottamalla käyttöön kirjeäänestys tai internetäänestys ulkomailta äänestäessä. Tämä luku on hyvin lähellä sekä Ruotsin että Italian äänestysaktiivisuutta ulkokansalaisten keskuudessa: kirjeäänestyksen aikakaudella 2002–2014 ulkoruotsalaisten keskimääräinen äänestysprosentti valtiopäivävaaleissa on ollut 32,2 prosenttia (vuonna 2014 41,2 %) ja vastaavasti ulkoitalialaisten keskimääräi-

Taulukko 4: Kuinka todennäköisesti äänestäisitte Suomen vaaleissa, mikäli teillä olisi mahdollisuus äänestää kirjeitse tai internetin välityksellä? (n=630) (%)

	Varmasti	Melko todennäköisesti	Melko epätodennäköisesti	En äänestäisi lainkaan	En osaa sanoa	Yhteensä
Äänestäisin kirjeitse	12,6	35,2	30,2	16,0	6,1	100
Äänestäisin internetin välityksellä	38,9	38,1	10,2	8,6	4,3	100

nen äänestysprosentti parlamenttivaaleissa vuosina 2006–2013 on ollut 36,7 prosenttia (vuonna 2013 31,6 %). Onkin syytä uskoa, että mikäli Suomi ottaisi joustavan äänestysmenetelmän, kuten kirje- tai internetäänestyksen käyttöön, saattaisi ulkomailla asuvien suomalaisten äänestysprosentti eduskuntavaaleissa nousta vastaavalle tasolle kuin Ruotsissa ja Italiassa.

Päätelmät

Globalisaation myötä yhä useampi äänioikeutettu on kansalainen jossakin toisessa valtiossa kuin missä asuu. Näin ollen heikko äänestysaktiivisuus on potentiaalisesti vakava ongelma, sillä äänestäjien määrän jäädessä pieneksi vaalien tulos ei välttämättä ole edustava. Vähäisesti äänestävien ryhmien osalta edustuksellisen demokratian keskeiset mekanismit eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla ja osallistumishalukkuus seuraavissa vaaleissa saattaa vähentyä entisestään, mikäli oman ryhmän näkemysten ei koeta tulevan huomioiduksi. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, mistä ulkosuomalaisten matala äänestysaktiivisuus johtuu, poikkeavatko ulkosuomalaisten äänestämättä jättämisen syyt Suomessa asuvien äänestämättä jättäneiden ilmoittamista perusteluista sekä kokevatko eri ulkosuomalaisryhmät eri fasilitaatioinstrumentit hyödyllisiksi. Artikkelissa esitetyt analyysit perustuvat syksyllä 2014 kerättyyn aineistoon, joka koottiin kyselylomakkeella 1 067:ltä Ruotsissa, Saksassa, Isossa-Britanniassa, Espanjassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa asuvalta Suomen täysikäiseltä kansalaiselta. Empiiriset tutkimustulokset voidaan tiivistää neljään keskeiseen kohtaan:

- 1) Ulkosuomalaisten todennäköisyyteen äänestää vaikuttavat erityisesti kiinnostus Suomen politiikkaa kohden ja etäisyys lähimpään äänestyspaikkaan. Muita äänestyspäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, poliittinen tietotaso ja ulkomailla asutun ajan pituus. Sen sijaan sukupuolella, siviilisäädellä, koulutustasolla, järjestöaktiivisuudella tai asuinmaalla ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta ulkosuomalaisten todennäköisyyteen äänestää.
- 2) Ulkosuomalaisten äänestämättä jättämisen syyt vaikuttavat poikkeavan Suomessa asuvien suomalaisten äänestämättä jättämisen syistä. Suomessa asuvat suomalaiset jättävät useimmiten äänestämättä johtuen epäluottamuksesta politiikkaa ja

poliitikkoja kohtaan, äänestämisestä itselle koetun hyödyn puuttumisesta ja yleisestä kiinnostuksen puutteesta. Sen sijaan merkittävimmät syyt jättää äänestämättä ovat ulkosuomalaisten keskuudessa etäisyys ja riittämättömäksi koettu tietotaso Suomen poliittisesta tilanteesta.

- 3) Eri fasilitaatioinstrumentit koetaan hyödyllisiksi eri ulkosuomalaisryhmissä. 40–60-vuotiaiden todennäköisyys valita internetäänestys tärkeimmäksi keinoksi nostaa ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta on tilastollisesti merkitsevä. Pitkään ulkomailla asuminen lisää todennäköisyyttä kirjeäänestyksen käyttöönoton suosimiseksi. Ne, joille äänestyskustannukset on tärkein syy jättää äänestämättä, kannattavat todennäköisemmin internetäänestystä fasilitaatioinstrumentiksi, kun taas ne, joille poliittinen tietotaso on tärkein syy jättää äänestämättä, kannattavat todennäköisemmin lisäinformaation saamista fasilitaatioinstrumentiksi.
- 4) Internetäänestyksen käyttöönotto koettiin tehokkaaksi keinoksi lisätä ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta Suomen vaaleissa. Niistä vastaajista, jotka eivät olleet äänestäneet edellisen kymmenen vuoden aikana eduskuntavaaleissa 35–38 prosenttia äänestäisi melko todennäköisesti, mikäli kirjeäänestys tai internetäänestys otettaisiin käyttöön. Luku on hyvin lähellä sekä Ruotsin että Italian äänestysaktiivisuutta ulkokansalaisten keskuudessa ja on syytä uskoa, että mikäli Suomi ottaisi joustavan äänestysmenetelmän, kuten kirje- tai internetäänestyksen käyttöön, saattaisi ulkomailla asuvien suomalaisten äänestysprosentti eduskuntavaaleissa nousta vastaavalle tasolle kuin Ruotsissa ja Italiassa.

Tutkimustuloksista ilmeni myös mielenkiintoinen sivujuonne, jota olisi syytä tarkastella lähemmin. Huolimatta suhteellisen pienestä ulkosuomalaisten osuudesta, joka ilmaisi olevansa kiinnostunut Suomen politiikasta (44,6 %), kiinnostus äänestää Suomen vaaleissa kirjeitse tai internetin välityksellä oli kuitenkin yllättävänkin suuri. Onkin kysyttävä, mistä äänestysinto johtuu, jos ei suorasta kiinnostuksesta Suomen politiikkaan? Tässä artikkelissa on selvitetty syitä ulkosuomalaisten äänestämättä jättämiseen, vaikka koko kysymyksenasettelun voisi perustellusti nähdä myös toisin päin: miksi ulkosuomalainen viitsii äänestää? Ulkosuomalaisten äänestämistä voi pitää poikkeuksellista poliittista kiinnostusta ja aktiivisuutta vaativana tekona.

”En katsonut äänestämisestä olevan itselleni hyötyä” olikin ehkä yllättävän vähäinen syy jättää äänestämättä huolimatta siitä, että Suomessa harjoitettavalla politiikalla on kuitenkin ulkomailla asuvalle kansalaiselle vähemmän vaikutusta Suomessa asuviin kansalaisiin verrattuna. Miksi äänestämisen tulisi ylipäänsä kiinnostaa, jos se on vaivalloista eikä politiikalla ole välttämättä suoria omakohtaisia vaikutuksia? Mikä on esimerkiksi kansallisen identiteetin ja poliittisen osallistumisen välinen suhde? Vai onko kyse äänestyskustannuksista: lisääntyisikö mielenkiinto, mikäli äänestyskäytäntöjä helpotettaisiin ja äänestys mahdollistettaisiin myös kauempana äänestyspaikasta asuville? Toisaalta, voiko olla, että äänestys koetaan lähinnä kansalaisvelvollisuudeksi, joka halutaan täyttää?

Toinen mielenkiintoinen tulos oli ilmeinen tarve lisäinformaatiolle Suomen ajankohtaisesta poliittisesta keskustelusta. Huolimatta siitä, että etäisyys vaikuttaa olevan suurin yksittäinen tekijä ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten äänestysaktiivisuuden matalalle tasolle, on riittämätön tietotaso ja tietämättömyyden tunne ymmärrettävä myös merkittäväksi tekijäksi ulkosuomalaisten tehdessä päätöstä äänestämättä jättämisestä. Yli puolet vastaajista katsoi, että lisäinformaation saaminen Suomessa järjestettävästä poliittisesta keskustelusta, esillä olevista poliittisista asioista ja eduskunnan, hallituksen ja presidentin toimista edellisellä vaalikaudella on yksi kolmesta tärkeimmästä keinosta ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi. Tämä on mielenkiintoinen huomio, sillä viestintä- ja informaatioteknologian kehittymisen myötä informaation puutetta ei ole viime aikoina juurikaan pidetty merkittävänä poliittisen osallistumisen esteenä. Tähän liittyen onkin mielenkiintoista huomata, että ulkomailla vietetyllä ajalla on merkitystä sekä todennäköisyyteen äänestää että fasilitaatioinstrumentin valintaan huolimatta siitä, että iän vaikutus on mallissa kontrolloitu. Tätä olisikin syytä selvittää vielä tarkemmin.

Äänestyskustannusten ja erityisesti etäisyyden aiheuttamien kustannusten havainnoiminen on kuitenkin tärkeää erityisesti äänestysmenetelmien vaikutuksen ja äänestysaktiivisuuden välisen suhteen ymmärtämiseksi. Yhteenvetona voidaan todeta, että Ruotsin ja Italian esimerkkien sekä tässä artikkelissa esitettyjen empiiristen tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että joustavat äänestysme-

netelmät, kuten kirjeäänestys ja internetäänestys, saattaisivat vaikuttaa merkittävästi ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuuteen Suomen vaaleissa.

VIITTEET

1 Etä-äänestämällä tarkoitetaan tässä yhteydessä äänestämistä kiinteän äänestyspaikan ulkopuolella, esimerkiksi kotoa käsin kirjeitse tai internetin välityksellä.

LÄHTEET

- Battiston, Simone ja Mascitelli, Bruno. 2008. The challenges to democracy and citizenship surrounding the vote to Italians overseas. *Modern Italy* 13:3, 261–280. DOI: 10.1080/13532940802069572.
- Bauböck, Rainer. 2003. Towards a political theory of migrant transnationalism. *International Migration Review* 37:3, 700–723. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2003.tb00155.x.
- Bhatti, Yosef. 2012. Distance and voting: Evidence from Danish municipalities. *Scandinavian Political Studies* 35:2, 141–158. DOI: 10.1111/j.1467-9477.2011.00283.x.
- Birch, Sarah ja Watt, Bob. 2004. Remote electronic voting: Free, fair and secret? *Political Quarterly* 75:1, 60–72. DOI: 10.1111/j.1467-923X.2004.00572.x.
- Blais, André. 2000. *To Vote or Not to Vote? The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Borg, Sami. 2013. Poliittinen kiinnostus, tietämys politiikasta ja viestinten seuraaminen. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Demokratiaindikaattorit 2013*. Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: Oikeusministeriö, 17–25.
- Borg, Sami ja Grönlund, Kimmo. 2011. *FSD2653 Eduskuntavaalitutkimus 2011*. https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2653?tab=variables&study_language=fi. Viitattu 16.6.2015.
- Borg, Sami. 2009. Nuorten poliittinen osallistuminen. Teoksessa Sami Borg ja Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press, 149–174.
- Braun, Nadja ja Gratschew, Maria. 2007. Introduction. Teoksessa *Voting from Abroad, The International IDEA Handbook*. Tukholma: International Institute for Democracy and Electoral Assistance ja The Federal Electoral Institute of Mexico, 1–8.
- Dyck, Joshua J. ja Gimpel, James G. 2005. Distance, turnout, and the convenience of voting. *Social Science Quarterly* 86:3, 531–548. DOI: 10.1111/j.0038-4941.2005.00316.x.
- Gimpel, James G. ja Schuknecht, Jason E. 2003. Political participation and the accessibility of the ballot box. *Political Geography* 22:5, 471–488. DOI: 10.1016/S0962-6298(03)00029-5.
- Gronke, Paul, Galanes-Rosenbaum, Eva, Miller, Peter A. ja Toffey, Daniel. 2008. Convenience voting. *Annual Review of Political Science* 11, 437–455. DOI: 10.1146/annurev.polisci.11.053006.190912.
- Haspel, Moshe ja Knotts, H. Gibbs. 2005. Location, location, location: Precinct placement and the costs of voting. *The Journal of Politics* 67:2, 560–573. DOI: 10.1111/j.1468-2508.2005.00329.x.
- Herne, Kaisa. 1999. Miksi ihmiset äänestävät? *Politiikka* 41:2, 113–124.

- IDEA International Institute for Democracy and Electoral Assistance. 2015. <http://www.idea.int/vt/viewdata.cfm>. Viitattu 21.4.2015.
- Karp, Jeffrey ja Banducci, Susan. 2000. Going postal: How all-mail elections influence turnout? *Political Behavior* 22:3, 223–239. DOI: 10.1023/A:1026662130163.
- Keränen, Marja. 2007. Poliittisen osallistumisen epäpoliittisoituminen. Teoksessa Tapani Kaakkuriniemi ja Juri Mykkänen (toim.), *Politiikan representaatio*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys, 193–221.
- Mascitelli, Bruno ja Battiston, Simone. 2009. Challenging the Australian government approach towards expatriate voting: The case of Italy. *Australian Journal of Political Science* 44:3, 513–519. DOI: 10.1080/10361140903067276.
- Mawrey, Richard. 2010. Easy voting means fraudulent voting. *Quadrant* 54:4, 50–54.
- Ministero dell'Interno. 2014a. *Voto all'estero per le elezioni politiche e per i referendum*. http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/23/9955_estratto_voto_all_xestero_per_internet.pdf. Viitattu 13.6.2014.
- Ministero dell'Interno. 2014b. *Archivio Storico delle Elezioni*. <http://elezionistorico.interno.it/informazioni.php>. Viitattu 9.6.2014.
- Mykkänen, Juri ja Borg, Sami. 2013. Internet ja sosiaalinen media vaaleissa. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Demokratiaindikaattorit 2013*. Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: Oikeusministeriö, 157–168.
- Niemi, Richard. 1976. Costs of voting and nonvoting. *Public Choice* 27:1, 115–119.
- Oikeusministeriö. 2015. *Keski-Suomen vaalipiiri*. http://tulospalvelu.vaalit.fi/E-2015/fi/aoik_11.html. Viitattu 21.4.2015.
- Pitkänen, Kari ja Sihvonen Ari-Pekka. 2003. *Johdatus väestötieteeseen. Verkkomateriaali*, Helsingin yliopiston sosiologian laitos. www.valt.helsinki.fi/sosio/vaesto/luku07.html. Viitattu 11.10.2009.
- Qvortrup, Matt. 2005a. First past the postman: Voting by mail in comparative perspective. *The Political Quarterly* 76, 414–419. DOI:10.1111/j.1467-923X.2005.00700.x.
- Qvortrup, Matt. 2005b. *Absentee Voting in a Comparative Perspective: A Preliminary Assessment of the Experiences with Postal Voting*. http://www.academia.edu/2881324/Absentee_Voting_in_a_Comparative_Perspective_A_Preliminary_Assessment_of_the_Experiences_with_Postal_Voting. Viitattu 23.7.2014.
- SCB Statistiska centralbyrån. 1999. *Almänna valen 1998. Del 1 Riksdagen den 20 september 1998. Sveriges officiella statistik*. Örebro: Statistics Sweden.
- SCB Statistiska centralbyrån. 2002. *Valdehagandet vid valet 2002. Statistiska Meddelanden*. <http://www.scb.se/statistik/ME/ME0105/2003M00/ME13SM0301.pdf>. Viitattu 9.7.2014.
- SCB Statistiska centralbyrån. 2003. *Almänna valen 2002. Del 1 Riksdagen den 15 september 2002. Sveriges officiella statistik*. Örebro: Statistics Sweden.
- SCB Statistiska centralbyrån. 2007. *Almänna valen 2006. Del 1 Riksdagen den 17 september 2006. Sveriges officiella statistik*. Örebro: Statistics Sweden.
- SCB Statistiska centralbyrån. 2011. *Almänna valen 2010. Del 1 Riksdagen den 19 september 2010. Sveriges officiella statistik*. http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0104_2010A01p_BR_ME01BR1101.pdf. Viitattu 10.6.2014.
- SCB Statistiska centralbyrån. 2012. *Svenskt valdehagande under hundra år. Demokratistatistik rapport 13*. Örebro: Statistics Sweden. http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0105_2010A01_BR_ME09BR1203.pdf. Viitattu 28.10.2015.
- Southwell, Priscilla ja Burchett, Justin. 1997. Survey of vote-by-mail senate election in the state of Oregon. *PS: Political Science and Politics* 30:1, 53–57. DOI: 10.2307/420670.
- Söderling, Ismo. 2002. Muuttoliike väestöllisenä ilmiönä. Miksi ihmiset muuttavat? Teoksessa Pitkänen, Kari (toim.), *Artikkelit Suomen väestötutkimuksesta. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen monisteita* N:o 62. Helsinki: Helsingin yliopisto, 193–219.
- Tilastokeskus. 2000. *Presidentinvaalit 2000*. Helsinki: Official Statistics of Finland.
- Tilastokeskus. 2007. *Presidentinvaali 2006*. Helsinki: Official Statistics of Finland.
- Tilastokeskus. 2014a. *European Parliament elections – time series*. http://www.tilastokeskus.fi/til/evvaa/tau_en.html. Viitattu 15.7.2014.
- Tilastokeskus. 2014b. *Parliamentary elections – time series*. http://tilastokeskus.fi/til/evaa/tau_en.html. Viitattu 12.6.2014.
- Tilastokeskus. 2014c. *Presidential elections*. http://tilastokeskus.fi/til/pvaa/tau_en.html. Viitattu 15.7.2014.
- Tilastokeskus. 2015a. *Äänioikeudet ja äänestäneet sekä ennakkolta äänestäneet sukupuolen mukaan kunnittain eduskuntavaaleissa 2011 ja 2007*. http://193.166.171.75/Dialog/varval.asp?ma=120_evaa_tau_104_fi&ti=2%2E2+%C4%E4nioikeudetut+ja+%E4%E4nest%E4neet+sek%E4+ennakkolta+%E4%E4nest%E4neet+sukupuolen+mukaan+kunnittain+eduskuntavaaleissa+2011+ja+2007&path=../Database/StatFin/vaa/evaa/evaa_2011/&lang=3&multilang=fi. Viitattu 23.2.2015.
- Tilastokeskus. 2015b. *Äänestystiedot eduskuntavaaleissa 2015*. http://193.166.171.75/Dialog/varval.asp?ma=120_evaa_tau_102&ti=2%2E2+%C4%E4nestystiedot+eduskuntavaaleissa+2015&path=../Database/StatFin/vaa/evaa/evaa_2015/&lang=3&multilang=fi. Viitattu 22.4.2015.
- Verba, Sidney, Lehman Schlozman, Kay ja Brady, Henry E. 2002. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press. 4:s painos.
- Wass, Hanna. 2008. Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland. *Acta Politica* 35. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Wass, Hanna. 2011a. Äänioikeus on poliittisen kansalaisuuden perusta. *Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 3/2011*. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-09-26_003.html?s=0. Viitattu 15.6.2015.
- Wass, Hanna. 2011b. Euroopan parlamentin vaalien äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat tekijät. *Politiikka* 53:1, 30–46.
- Wass, Hanna ja Borg, Sami. 2012. Äänestysaktiivisuus. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011. Selvityksiä ja ohjeita* 16/2012. Helsinki: Oikeusministeriö, 97–115.
- Ylänkö, Veli J. 2009. *Ulkosuomalaisparlamentin käsikirja*. http://www.usp.fi/tiedosto/Kasikirja_2009.pdf?PHPSESSID=cb4bf55519b071046d9f3401197bb9f0. Viitattu 21.4.2015.

LIITE 1.

Muuttajat

Sukupuoli: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Sukupuolenne? Mies (1) Nainen (2)”.

Ikä: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Syntymävuotenne?”.

Siviilisääty: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Oletteko tällä hetkellä... Naimaton (1) Avioliitossa (2) Rekisteröidyssä parisuhteessa (3) Avoliitossa (4) Eronnut tai asumuserossa (5) Leski (6) Muu (7)”.

Koulutustaso: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Korkein koulutustasonne tai tutkintonne tai sitä lähellä oleva vaihtoehto? Vielä koulussa (peruskoulu, lukio, ammattikoulu- tai kurssi, opisto) (1) Kansakoulu (2) Peruskoulu (3) Ammattikoulu tai -kursi (4) Ylioppilas (5) Ammattikorkeakoulu tai opistotason ammatillinen koulutus (6) Yliopisto (7) Tutkijakoulutus (lisensiaatti tai tohtori) (8).

Kiinnostus Suomen politiikkaan: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Kuinka kiinnostunut olette Suomen politiikasta? Erittäin kiinnostunut (1) Melko kiinnostunut (2) En kovin kiinnostunut (3) En lainkaan kiinnostunut (4) En osaa sanoa (9)”.

Osallistuu aktiivisesti: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Monet ihmiset kuuluvat erilaisiin ryhmiin, järjestöihin tai yhdistyksiin. Merkitkää kunkin ryhmän kohdalla, kuulutteko ja osallistutteko niiden toimintaan: Poliittinen puolue; Ammattiyhdistys, yrittäjäjärjestö tai muu vastaava yhdistys; Kirkko tai muu uskonnollinen organisaatio; Urheilu- vapaa-ajan tai kulttuuriryhmä; Suomi-Seura; Jokin muu järjestö tai yhdistys.” Vastausvaihtoehdoiksi annettiin: ”Kuulun ja osallistun aktiivisesti (1), Kuulun, mutta en osallistu aktiivisesti (2), Kuuluin aiemmin, mutta en enää (3); En ole koskaan kuulunut (4); En osaa sanoa (9). Järjestöosallistuminen uudelleen koodattiin niin, että muuttajien arvoiksi tuli 1=Kuulun ja osallistun aktiivisesti vähintään yhdessä annetuista vaihtoehdoista ja 0=Ei-kuulun ja osallistun aktiivisesti vähintään yhdessä annetuista vaihtoehdoista.

Poliittinen tietotaso: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt siihen, mikäli ette äänestänyt Suomen valtiollisissa vaaleissa? Valitkaa kolme tärkeintä syytä ja asettakaa ne tärkeysjärjestykseen.” Vastausvaihtoehto: ”En tiennyt mielestäni tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta (12)” uudelleen koodattiin muotoon: 1=En tiennyt mielestäni tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta ei ollut tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein syy jättää äänestämättä; 0=En tiennyt mielestäni tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta oli tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein syy jättää äänestämättä.

Etäisyys lähimpään äänestyspaikkaan: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Kuinka pitkä etäisyys teillä on lähimpään äänestyspaikkaan, jossa voitte äänestää Suomen vaaleissa?” Vastausvaihtoehdot: ”Alle 10 kilometriä (1) 11–20 km (2) 21–30 km (3) 31–40 km (4) 41–50 km (5) 51–60 km (6) 61–70 km (7) 71–80 km (8) 81–90 km (9) 91–100 km (10) 101–200 km (11) 201–300 km (12) 301–400 km (13) 401–500 km (14) 501–600 km (15) 601–700 km (16) 701–800 km (17) 801–900 km (18) 901–1000 km (19) Yli 1000 kilometriä (20)”.

Asuinmaa: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mikä on nykyinen asuinmaanne?” Vastausvaihtoehdot: ”Ruotsi (1) Saksa (2) Iso-Britannia (3) Espanja (4) Kanada (5) USA (6) Jokin muu (7)”.

Ulkomailla asuttu aika: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Kuinka kauan olette asunut ulkomailla (muualla kuin Suomessa)?” Vastausvaihtoehdot: ”Alle 5 vuotta (1) 6–10 vuotta (2) 11–15 vuotta (3) 16–20 vuotta (4) yli 20 vuotta (5) En ole koskaan asunut Suomessa (6) Olen muuttanut takaisin Suomeen (7)”.

Lisäinformaatio: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mitkä olisivat mielestänne tärkeimmät keinot, joilla voitaisiin lisätä ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuutta Suomen vaaleissa? Valitkaa kolme tärkein-

tä keinoa ja asettakaa ne tärkeysjärjestykseen”. Vastausvaihtoehdot: ”Lisäinformaation saaminen vaaleista ja vaalikäytännöistä yleisesti ottaen (7) ja Lisäinformaation saaminen Suomessa järjestettävästä poliittisesta keskustelusta, esillä olevista poliittisista asioista ja eduskunnan/hallituksen/presidentin toimista edellisellä vaalikaudella (8)” uudelleen koodattiin muotoon: 1=Lisäinformaatio tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein keino 0= Lisäinformaatio ei tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein keino.

Äänestyskustannukset tärkein syy jättää äänestämättä: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt siihen, mikäli ette äänestänyt Suomen valtiollisissa vaaleissa? Valitkaa kolme tärkeintä syytä ja asettakaa ne tärkeysjärjestykseen.” Vastausvaihtoehdot: ”Äänestämisen hankaluus, koska äänestyspaikka oli liian kaukana (2) Vaalien ajankohta ei sopinut minulle työesteen tai matkan vuoksi (7) En voinut käydä äänestämässä sairauden tai korkean iän vuoksi (8)” uudelleen koodattiin muotoon 1=Äänestyskustannukset tärkein syy jättää äänestämättä 0=Äänestyskustannukset ei tärkein syy jättää äänestämättä.

Poliittinen tietotaso tärkein syy jättää äänestämättä: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt siihen, mikäli ette äänestänyt Suo-

men valtiollisissa vaaleissa? Valitkaa kolme tärkeintä syytä ja asettakaa ne tärkeysjärjestykseen.” Vastausvaihtoehdot: ”En tiennyt että vaalit järjestettiin (11) En tiennyt mielestäni tarpeeksi Suomen poliittisesta tilanteesta (12) Minun oli vaikea löytää itselleni sopivaa puoluetta (13) Minun oli vaikea löytää itselleni sopivaa ehdokasta (14)” uudelleen koodattiin muotoon 1=Poliittinen tietotaso tärkein syy jättää äänestämättä 0=Poliittinen tietotaso ei tärkein syy jättää äänestämättä.

Motivaation puute tärkein syy jättää äänestämättä: Alkuperäinen kysymys on muodossa: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt siihen, mikäli ette äänestänyt Suomen valtiollisissa vaaleissa? Valitkaa kolme tärkeintä syytä ja asettakaa ne tärkeysjärjestykseen.” Vastausvaihtoehdot: ”En katsonut äänestämisestä olevan itselleni mitään hyötyä (3) Mielestäni yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalien lopputulokseen (4) Poliitiikka ei kiinnosta minua ja äänestäminen on minulle yhdentekevää (5) Suomen vaalit eivät kiinnosta minua (6) En muistanut käydä äänestämässä (9) En vain viitsinyt käydä äänestämässä (10) Tunnen epäluottamusta poliitikkoja ja yleensä politiikkaa kohtaan (16)” uudelleen koodattiin muotoon 1=Motivaation puute tärkein syy jättää äänestämättä 0=Motivaation puute ei tärkein syy jättää äänestämättä.